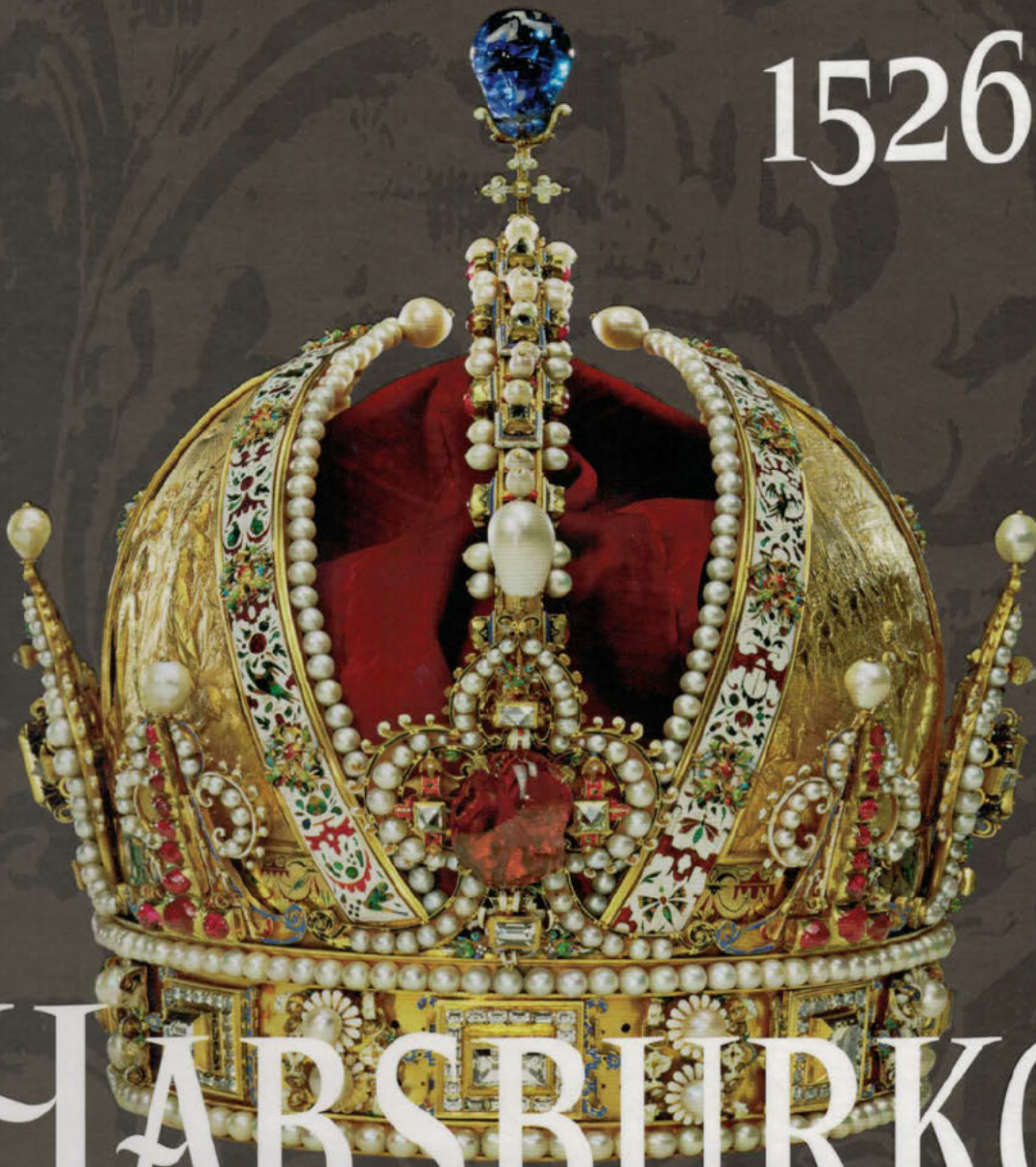

1526-1740

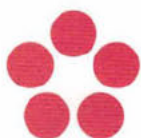
HABSBURKOVÉ

ZEMĚ KORUNY ČESKÉ VE STŘEDOEVROPSKÉ MONARCHII

VÁCLAV BŮŽEK
ROSTISLAV SMÍŠEK
(eds.)

Kniha vychází v rámci výzkumného centra Habsburkové v dějinách českých zemí raného novověku, jehož řešitelem je Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Lektorovaly: doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc., doc. PhDr. Michaela Hrubá, Ph.D.

© Beatrix Bastl, Simona Binková, Lenka Bobková, Václav Bůžek, Ivo Cerman, Iveta Coufalová, Tomáš Černušák, Ivana Čornejová, Jiří David, Jaroslav Dibelka, Petr Fidler, Markus Gerstmeier, Jaroslava Hausenblasová, Mark Hengerer, Mlada Holá, Jiří Hrbek, Josef Hrdlička, Ondřej Jakubec, Pavel Král, Markéta Křížová, Jiří Kubeš, Václav Ledvinka, Pavel Marek, Eduard Maur, Jiří Mikulec, Géza Pálffy, Radmila Prchal Pavlíčková, Friedrich Polleross, Kateřina Pražáková, Jitka Rauchová, Peter Rauscher, Anton Schindling, Rostislav Smíšek, Vladimír Urbánek, Irena Veselá, Vít Vlnas, Petra Vokáčová, Margarete Wagner, Miroslav Žitný 2017

Cover © Vladimír Vimr, 2017

Typo © Bohuna Broumová, 2017

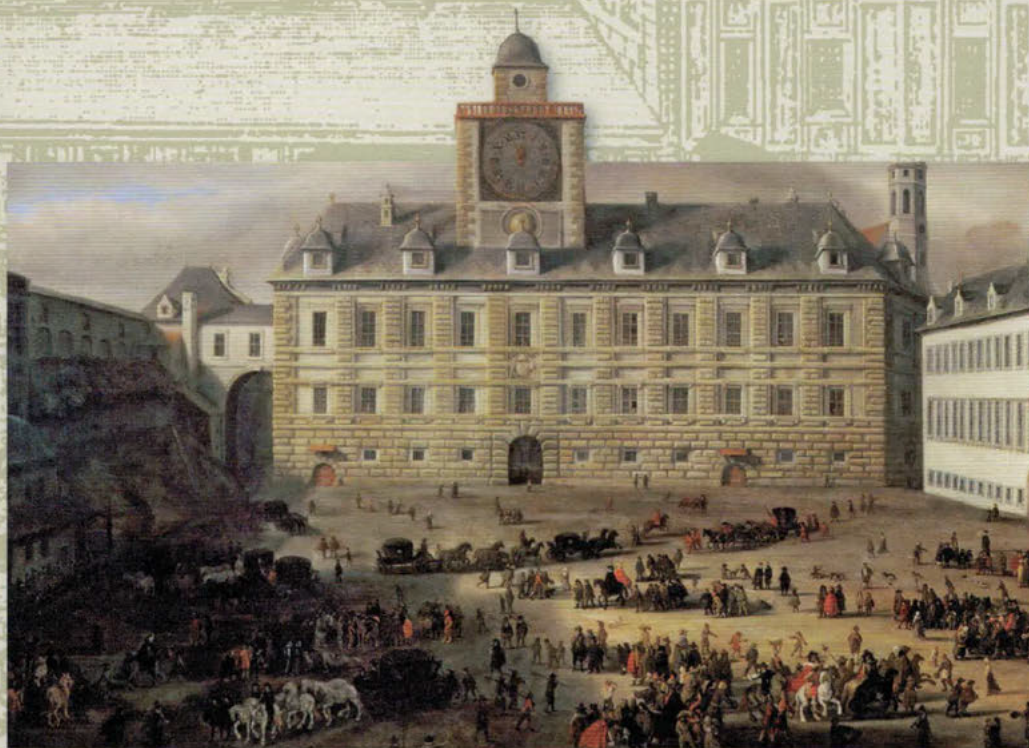
Maps © Jaroslav Synek, 2017

Všechna práva vyhrazena
All rights reserved

ISBN 978-80-7422-572-7

VI.

Rezidence a dvory Habsburků

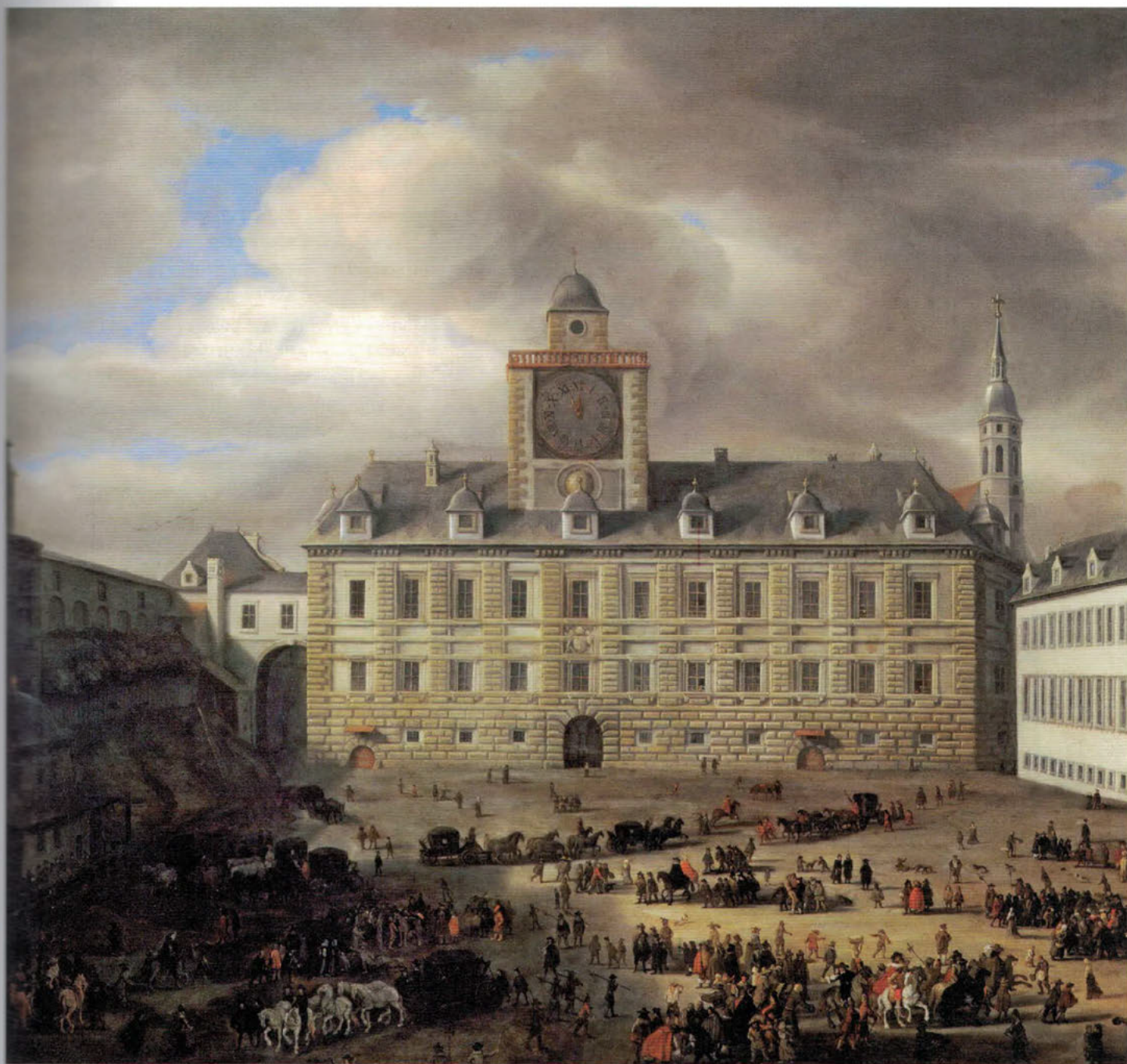
Dvory Ferdinanda II. a Ferdinanda III.

Než se Ferdinand II. stal roku 1619 po smrti svého bratrance Matyáše císařem, vládl již několik let ve Vnitřních Rakousích. Jeho dvůr, který převážně pobýval s vladařem ve Štýrském Hradci, navazoval na tradici dvora jeho otce Karla Štýrského a děda Ferdinanda I. Proměna arciknížecího dvora v císařský proběhla bez zásadních převratů a zásahů do jeho skladby. Dokonce nedošlo k žádným změnám v hierarchii dvorských úřadů. Dlouhou dobu si císařský dvůr vystačil s původními arciknížecími instrukcemi. I jeho velikost se zpočátku proměňovala jen zanedbatelně. Na rozdíl od přechodu vlády z Rudolfa II. na Matyáše byla při jeho vystřídání Ferdinandem II. a následně Ferdinandem III. zachována značná kontinuita v personálním obsazení dvorských úřadů. Ferdinand II. ponechal vedle úřadů spravujících Vnitřní Rakousy také tajnou radu svého císařského dvora ve Štýrském Hradci. Formálně bylo postavení císařských tajných radů vůči tajným radům Vnitřních Rakous řešeno v oblasti ceremoniálu až

roku 1656. O přetrvávání silného vztahu Ferdinanda II. a Ferdinanda III. ke Štýrskému Hradci a Vnitřním Rakousům svědčila skutečnost, že tělo Ferdinanda II. a srdce Ferdinanda III. byly pochovány ve Štýrském Hradci.⁶⁹

České země byly spravovány z české dvorské kanceláře, jež přesídlila roku 1624 do Vídně, když se o čtyři roky dříve vyčlenila z říšské dvorské kanceláře rakouská dvorská kancelář. U císařského dvora, střediska mezinárodní diplomacie, se vláda nad územím rakouských Habsburků vykonávala diferencovaným způsobem. Na jedné straně došlo k rezignaci na centralizaci správy, na straně druhé byla naopak důsledně prováděna rekatolizace a integrace vyšší šlechty ke dvoru. Za tímto účelem byl zvýšen počet čestných dvorských úřadů, ale výrazně se omezila

Každodenní provoz na vnitřním nádvoří Hofburgu, hlavní císařské rezidenci ve Vídni, na obraze Samuela van Hoogstraten z roku 1652.

povinnost osobní přítomnosti úředníků u dvora. Současně vymizeli na dvoře urození služebníci bez úřadu, jichž byl ještě za vlády Rudolfa II. značný počet. Ústředním se stal v tomto novém virtuálním dvoře úřad komorníků. Císařský dvůr se pozvolna přetvářel z místa setkávání v prostor organizace politického života. Pro špičky centrálních a zemských úřadů i pro vojsko a církev získala podobný význam tajná rada, jež se početně značně rozšířila, ale zachovala si operativní jádro tvořené méně než deseti tajnými rady. Další složkou dvorské integrace špiček ze zemí habsburské monarchie se stala podpora manželství (nezřídka mezi dvorními dámami a císařskými komorníky), která přesahovala hranice jednotlivých zemí. Nová prohabsburská šlechta mnohostranně těžila z rozdělování statků konfiskovaných po porážce českého stavovského povstání, podporovala politiku vládního kompromisu dvora mezi stavy a Habsburky. ve Vídni měla nejen sídlo, nýbrž také pohřební místo.

Navzdory rekatolizaci vyšší šlechty působilo za Ferdinanda II. na jeho dvoře ještě několik protestantských komorníků. V pozdější době, kdy rekatolizace dvora dosáhla takového stupně, že zde zůstala jen říšským právem zaručená místa protestantských říšských radů, poskytoval Ferdinand III. luterským šlechticům z Dolních Rakous individuální povolení vstupu do předpokojů. Pro katolické šlechtice z Římsko-německé říše, Slezska, států na Apeninském poloostrově a dalších míst včetně Čech a Horních Uher byl ovšem panovnický dvůr Ferdinanda II. a Ferdinanda III. mnohem přitažlivější, než tomu bylo v pozdním období vlády Rudolfa II. a Matyáše. K tomu přispívala také vysoká mobilita císařského dvora za Ferdinanda III., jenž mezi lety 1637 a 1657 sídlil celkem asi deset let mimo Dolní Rakousy, především v Řezně, Bratislavě, Praze a Linci.

Život na dvoře Ferdinanda III. značně ovlivňovaly vyhocené projevy katolické zbožnosti, zahrnující pravidelné návštěvy klášterů, přítomnost členů habsburské dynastie na litaních a zakládání řeholních domů. Pro upevnění zbožnosti mělo zvláštní význam zřízení loretánské kaple ve vídeňském augustiniánském dvorském kostele ve dvacátých letech 17. století a vztyčení mariánských sloupů nejen v metropoli na Dunaji, ale také v Praze za Ferdinanda III. V loretánské kapli, novém sakrálním centru monarchie, dalo pohřbit své srdce mnoho Habsburků. Následovali příklad Ferdinanda IV., který o pohřbu svého srdce rozhodl roku 1654, když předčasně umíral. Kapucínská hrobka byla původně zamýšlena jako místo posledního odpočinku Matyáše a jeho manželky. Uložením několika dětí a dvou manželek Ferdinanda III. se však stala hlavním pohřebištem rakouských Habsburků.

K životnímu stylu císařského dvora náležel lov. Dvorským loveckým výpravám sloužily rezidence v kruhu kolem Vídně, zvláště Laxenburk. V hudbě došlo s koncem Matyášovy vlády k zásadnímu přelomu, neboť Ferdinand II. nahradil jeho dvorskou kapelu vyznávající nizozemskou polyfonii svým vlastním hudebním souborem, zaměřeným na nový italský styl. Vídeň se stala ve dvacátých letech 17. století jedním z nejdůležitějších středisek italské hudby severně od Alp, včetně opery. Ferdinand III. byl v mládí důkladně vyškolen v komponování hudby a později nařídil, aby hluboké hudební vzdělání získal také jeho syn Leopold I. Na císařském dvoře působili věhlasní hudební skladatelé Antoni Bertali, Wolfgang Ebner, Jan Jakub Froberger, Giovanni Valentini. Tradicí se stala sólová hra na klávesový nástroj, narozeninové opery a budování hudebních sálů. V oblasti výtvarných umění byl vkus císařského dvora až do padesátých let 17. století spíše konzervativní. To dokládá dlouhodobý zájem o práce brusičů drahých kamenů z rodiny Miseroniů a umělecký styl dvorského malíře Franse Luycxe. Inovativní díla byla kupována či objednávana spíše od putujících malířů, k nimž náležel například Samuel van Hoogstraten. Pro intelektuální zájmy císařského dvora byl příznačný velký zájem o práce Athanasia Kirchera, který psal převážně díla o hudbě a magnetismu. Důležitější než dvorská reforma z roku 1637, zaměřená především na lepší pořádek v předpokojích císaře, byl počátek systematického zaznamenávání dvorského ceremonálu a obsahu instrukcí, k němuž přistoupil na počátku své vlády Leopold I.